

DOROMB

Közköltészeti tanulmányok 2.

Szerkesztő
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN

RECITI
Budapest • 2013

Készült az OTKA 104758. sz. pályázat támogatásával
az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetében

Könyvünk a Creative Commons
Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 2.5 Magyarország Licenc
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/hu/>)
feltételei szerint szabadon másolható, idézhető, sokszorosítható.
A köteteink honlapunkról letölthetők. Éljen jogaival!

ISSN 2063-8175

Kiadja a *reciti*, az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének
recenziós portálja • www.reciti.hu
Felelős kiadó: az MTA BTK főigazgatója
Borítóterv, tördelés, korrektúra: Szilágyi N. Zsuzsa
Nyomda és kötészet: Pannónia Print Kft.

A Bodzafa Lantos

Kisfaludy-hatások Bodroghy Papp István műveiben

A nagy hatású alkotóknak, így a magyar irodalomban Balassi Bálintnak, Amade Lászlónak, Csokonai Vitéz Mihálynak, Berzsenyi Dánielnek, Petőfi Sándornak stb., vagy művészeti irányzatoknak voltak olyan utánczói, akik a szigorú téma- és formakövetés ellenére maguk is meg akarták csillogtatni sajátos, egyedi fényüket, és valami újat akartak mutatni. Műveik kritikájánál – bármennyire jónak vagy éppen gyengének ítéljük meg az utánczatot – nem szabad elfelejteni: arról tanúskodnak, hogy az egyes korszakokban mi jellemezte a közönség felfogását, kiket olvastak, és ez alapján milyen alkotásokat választottak mintául, mi volt rájuk hatással, mit tartottak fontosnak az általuk imitált műben.

A XIX. század első felének egyik legnagyobb hatást gyakorló költője Kisfaludy Sándor volt, akinek *Himfy*-kötetei és regéi számtalan utánczatban¹ köszönnek vissza. Ez nem is csoda, hiszen a kor romantikus olvasói a regékben a történetiséget és a dicső múltba tekintést kedvelték, a *Himfy* esetében pedig főként a témát, hiszen a reménytelen szerelem mindenkit megérintett, de emellett a poétikai-retorikai alakzatai és a zeneisége is hódított.

Kisfaludy egyik követője volt az irodalomtörténet számára eddig ismeretlen Bodroghy Papp István is, aki *Faragószerék* című kéziratot kötetében² a poétai román és a regék költőjének műveit utánozta. Tanulmányom célja, hogy mindezt bizonyítsa, és közben értékelje az általa teremtett alkotásokat.

1 ALSZEGHY Zsolt, *Epigon lírikusaink a XIX. századig*, ItK, 27(1917), 419–437; SZINNYEI Ferencz, *Kisfaludy Sándor regéinek utánczatai*, ItK, 21(1911), 249–250.

2 A győri Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum (továbbiakban: RFMTM) helytörténelmi gyűjteményében a HD.68.1.1 jelzet alatt egy 21×14,2 cm nagyságú, 3,8 cm vastagságú verseskötet található, mely vétel útján került az intézménybe. (*Legújabbkori és helytörténelmi dokumentációs, nem tárgyi emlékek leltárkönyve*, HD.67.1.1. – HD.75.90.29., 12, 4. bejegyzés.) Írója Bodroghy Papp Istvánként tüntette fel magát, és *Faragószerék* címmel illette a 364 lap terjedelmű, kézzel írott, magyar nyelvű könyvét, „mellyen néhány üres óráit meg vonókészte”. A versgyűjtemény többkötetes munkának készülhetett, hiszen a címlapon és a könyv gerincén az alkotó feltüntette, hogy „Első Kötet”. A folytatásról azonban jelenleg nincsenek adataink.

Bodroghy Papp István 1796. december 27-én Uraiújfaluban látta meg a napvilágot,³ evangélikus kismemesi családban.⁴ Gimnáziumi tanulmányait a matrikulák szerint a soproni evangélikus liceumban végezte 1808 és 1813 között,⁵ majd egy évig a pozsonyi,⁶ egy évig pedig a győri jogakadémián tanult.⁷

1822 és 1830 között Mezőberényben tevékenykedett mint jegyző⁸ és hites ügyész,⁹ 1833-ban Gyomára került,¹⁰ 1848-ban pedig a békési evangélikus esperesség konzisztóriumának egyik világi ülnökeként bukkan fel újra.¹¹ Hogy mikor házasodott, születtek-e gyermekei és mikor halt meg, még további kutatásokat igényel. Annyi azonban bizonyos, hogy 1858-ban még élt, hiszen március 21-én levelet írt Székács József bányakerületi evangélikus püspökhöz, akitől azt kérte, hogy unokaöccse házasságkötésénél legyen jelen.¹²

Bodroghy Papp István műveltsége

A *Faragószék* költője a művelt kismemesek sorából került ki. Ha visszagondolunk életére, akkor magával Kisfaludy Sándorral vonhatunk párhuzamot, aki szintén nemesi család sarja volt, győri tanulmányai után az előrelépés lehetőség-

- 3 Bodroghy Papp István Papp Ádám és Székér Marinka hetedik gyermeke volt. (Uraiújfalu, evang. vegyes akv. [1784–1813], I, fol. 72r, Magyar Országos Levéltár (továbbiakban: MOL), Mikrofilm-gyűjtemény, A 2723.)
- 4 A Pap (másképpen Bodroghy) család Bodroghy Gergely által 1563. november 15-én szerzett címeres nemeslevelet. (NAGY Iván, *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*, IX, Pest, Ráth Mór, 1862, 108; KEMPELEN Béla, *Magyar nemes családok*, II, Bp., Grill Károly, 1911, 284–285.) Bodroghy Papp István a család nemesi bizonyosságlevelét 1824-ben, Mezőberényben mutatta be. (HÉJJA Julianna, *Bodroghy József = Uő, Békés vármegye archontológiája és prozopográfiája: 1715–1848*, Gyula, Békés Megyei Levéltár, 2009, 237.)
- 5 A gimnáziumban tanulók teljes névsora megtalálható a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnázium könyvtárában.
- 6 Hogy Bodroghy egy évig a pozsonyi jogakadémián tanult, azt a győri jogakadémia bejegyzéseiből lehet tudni. (Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára, továbbiakban: GyMSMGyL, VI. 501. Győri Tankerületi Főigazgatóság iratai, b. Győri kerület iratai.) Az 1777 és 1849 közötti pozsonyi jogakadémiai hallgatóság névsorából azonban hiányzik a neve. (M. NOVÁK Veronika, *A Pozsonyi Jogakadémia hallgatósága, 1777–1849*, Bp., MTA Egyetemtörténeti Albizottsága–Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2007.)
- 7 GyMSMGyL, VI. 501. Győri Tankerületi Főigazgatóság iratai, b. Győri kerület iratai.
- 8 JESZENSZKY Károly, *Vázlatok Mező-Berény múltjából = A Békésvármegyei Régészeti és Mivelődéstörténelmi Társulat Évkönyve*, 4(1877/78), szerk. ZSILINSZKY Mihály, Gyula, Békésvármegyei Régészeti és Mivelődéstörténelmi Társulat, 1878, 9.
- 9 A' T. T. *Előfizetők' nevei*, Tudományos Gyűjtemény, 1826/12, 141.
- 10 A' T. T. *Előfizetők' nevei*, Tudományos Gyűjtemény, 1833/12, 122.
- 11 SZÉKÁCS József, *A magyarhoni Agost[ai] Hitv[allásu] Evangy[élikus] Egyház egyetemes névtára*, Pest, Landerer és Heckenast, 1848, 14.
- 12 Evangélikus Országos Levéltár (a továbbiakban: EOL), Székács József bányakerületi püspök hagyatéka, 3.3/24. Székács József levelezése, 10. pallium.

geként Pozsonyban jogot tanult, azonban annak gyakorlása helyett inkább a katonáskodást és a gazdálkodást választotta. De eszünkbe juthat Berzsenyi Dániel is, aki Bodroghy földijeként, kemenesaljaiként szintén Sopronba ment tanulni, csakhogy ő is a földet választotta, és Kisfaludyval együtt továbbra is a Dunántúlon maradt. Bodroghy – velük szemben – a jog elvégzése után az Alföldre, Mezőberénybe, majd Gyomára költözött,¹³ hiszen nem voltak birtokai. Kötete utolsó episztolájában – melyet 1822-ben Mezőberényben írt barátjához, Tulok Antalhoz – így élte meg az elvándorlást: „A' nyájos barátság, 's bájoló Szerelem / Köréből éltemet Sorsom ki szakasztá / 's az alföldi kérlelt bővebb jövedelem / Telekét szegénynek nyakamba akasztá / Itt szegénységemen jobban segíthetek / Jobban gyül csűrömbe az isten áldása / Jobban vagyom rajtom bőség áradása.”¹⁴ A levél további részében szülőföldje (Uraiújfalu, Nemesmagasi), tanulmányainak helyszínei (Sopron, Győr) és Pest¹⁵ után sóvárog, de az irodalom műveléséről az Alföldön sem mond le.

Mezőberényben irodalomkedvelő és -pártoló hírében állt. Az 1802-ben meginduló gimnáziumban több diákot is pártfogolt, így a később költővé váló Sárosi

13 A Bodroghy Papp Istvánhoz hasonló migráció nem volt szokatlan a korszakban. A török dúlás utáni elnéptelenedett területek lehetőséget teremtettek a kisnemeseknek egyrészt birtokok szerzésére, másrészt hivataluknak megkezdésére vagy éppen folytatására. A Bodroghy Papp családból elsőként István és egyik bátyja, János ment az Alföldre, Mezőberénybe, ők 1824-ben mutatták be nemesi bizonyáglevelüket. (HÉJJA, *i. m.*, 237.; SZILÁGYI Adrienn, *A békés vármegyébe betelepülő nemesség a 18–19. században*, Korall, 12[2011], 73.) Őket István másik bátyja, József is követte, aki 1834-ben megvásárolta a Stockhammer család javaiból a csabai részt, többek között Szombathelyi Antallal, Beliczay Józseffel és Csepcsányi Tamással együtt. Az anyakönyvek tanúsága szerint családjával ekkor költözhetett Orosházára (két gyermeke, Dezső és Mária Ludovika ott született és ott is halt meg), ahonnan – szintén az anyakönyvek tanúsága szerint – 1840/41 körül visszatért Győrbe. (FÉNYES Elek, *Magyarország geographiai szótára, mellyben minden város, falu és puszta, betűrendben körülményesen leiratik*, I, Pest, Kozma Vazul, 1851, 193; PALUGYAY Imre, *Magyarország történeti, földirati s állami legujabb leirása*, IV, *Békés-Csanád, Csongrád és Hont vármegyék leirása*, Pest, Heckenast Gusztáv, 1855, 220; VÖLGYESI Orsolya, *Közlemények Békés megye és környéke történetéből = Uő, Politikai-közéleti gondolkodás Békés megyében a reformkor elején: A rendszeres bizottsági munkálatok megyei vitái [1830–1832]*, Gyula, 2002, 224; Orosháza, evang. szül. akv. [1835–1842], V, 304 (MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2066); Orosháza, evang. hal. akv. [1835–1846], XXII, 212, 214, MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2071.)

14 BODROGHY PAPP István, *Faragószék* (kézirat), 341.

15 Pesti tartózkodására a versekből következtethetünk. A *Melancholia* című költemény 1820-ban Pesten íródott. Az 1821-ben született *Öröm elragadtatásban* a következő olvasható: „Foglatosságim a' nap szürkület / Hüssébe, Pest pompás városának / Uczáin szorgoskodva engemet / gyorsan keresztül kasul hajtának / Fáradságim a' mint kívánt végett / nyerének, egy Kávé házba térek...” Majd egy későbbi, Tulok Antalhoz címzett episztolában, mely szintén 1821-ben íródott, keletkezési helyül a költő Pestet adta meg.

Gyulát¹⁶ és Szakál Lajost,¹⁷ de az egyik legnagyobb támogatója a későbbi bányakerületi evangélikus püspök, Székács József volt.¹⁸ Velük irodalomról, költőkről, versírásról beszélgetett. Olvasmányélményeihez könyvekre, folyóiratokra fizetett elő. A *Faragószék* versei és néhány előfizetői lista alapján a következő művek biztosan Bodroghy polcán sorakozhattak:¹⁹ Csokonai Vitéz Mihálytól a *Lilla, érzékeny dalok III könyvben*,²⁰ Berzsenyi Dániel verseinek Helmezy-féle kiadása;²¹ Vörösmarty Mihály *Salamon király* című szomorújátéka, melyet a szerzőnél vett meg;²² Gessner Salamon *Idylliumi*;²³ a *Tudományos Gyűjtemény* 1826 és 1841,²⁴ továbbá a *Felsőmagyarországi Minerva* 1827 és 1830 közötti számai;²⁵ és hivatásából fakadóan természetesen a *Magyar Törvény-tár*.²⁶ Könyv-

- 16 Sárosi Gyula (1816–1861) eredeti neve: Sárosy Lajos. Az Arad megyei Borossebesről származott, és 1819-ben került Békés megyébe. A mezőberényi gimnázium elvégzése után Eperjesen tanult jogot, és az ottani gimnáziumban magyar nyelvet és irodalmat tanított, közben bekapcsolódott az eperjesi kollégiumban működő írói kör munkájába is. Forradalmi hangvételű versei 1838-tól jelentek meg. Miután 1849-ben kiadta *Arany Trombita* című verses politikai röpiratát, elfogták, és 1855-ig Königrätzben raboskodott. Szabadulása után tovább folytatta írói tevékenységét, de egy Habsburg-ellenes vers miatt felségsértéssel vádolták, és Budweisbe internálták. Röviddel halála előtt tért vissza Pestre. (ELEK László, *Sárosi Gyula és költészetének Békés megyei vonatkozásai* = *Uő, Művelődés, irodalom Békés megyében*, I, Békéscsaba, 1985 [A Békés megyei Múzeumok Közleményei, 9], 141–173.)
- 17 Szakál Lajos (1816–1875) egy napon született unokatestvérével, Sárosi Gyulával. Szakál köröstarcsai származása miatt szintén Mezőberényben tanult, majd a gimnázium elvégzése után Sárosit követve Eperjesre került. Első verseit – melyekre a népies hangvétel és a politikától való távolmaradás jellemző – 1833-ban írta. A Wenckheim családdal végig jó viszonyt ápolt, és velük együtt sokat tett Gyuláért. Pl. 1860-tól részt vett a szolnok-aradi és az alföld-fiumei vasútépítő bizottságban, 1863-ban pedig társaival együtt megszervezte a Békés Megyei Takarékpénztári Egyesületet. Élete végén elhagyta Gyulát, visszaköltözött szülőfalujába, ahol gabonakereskedőként élt. (ELEK László, *Szakál Lajos, a Körösvidék költője* = *Uő, Művelődés, irodalom...*, i. m., 118–140.)
- 18 Erre emlékiratából, a róla szóló életrajzokból, valamint az EOL-ban őrzött iratokból következtethetünk. Fontos megjegyezni, hogy Bodroghy Papp István néhol helytelenül Bodroghy Papp Dánielként szerepel. Székács és Bodroghy kapcsolatára lásd pl. *Székács József püspök visszaemlékezései*, kiad. KERTÉSZ Botond, Bp., Akadémiai, 2008; BENKŐ István, *Székács József élete és irodalmi munkássága*, Marosvásárhely, 1901; PATAY Pál, *D. Dr. Székács József*, Bp., M. O. B. Könyvnyomda, 1914; *Székács József bányakerületi püspök hagyatéka*, EOL stb.
- 19 A kutatás még nem zárult le.
- 20 Erre a tanulmány további részében szóba kerülő versekből következtethetünk.
- 21 Bodroghy elolvastatta Székács Józseffel a Helmezy-féle Berzsenyi-kiadást. (BENKŐ, i. m., 7.)
- 22 *Előfizetők* = VÖRÖSMARTY Mihál, *Salamon király szomorú játéka*, Pest, Petrózai Trattner Mátyás, 1827.
- 23 Gessner művére *Melancholia* című versében egy hasonlat keretében utal: „Ti nyirhalmok, ’s a rét lapányának / gyönyörű kellemeim / Szebben mintsem Geszner világának / Szeléd pásztori helyei / Mosolygátok nekem”.
- 24 *A’ T. T. Előfizetők’ nevei*, Tudományos Gyűjtemény, 1826–1841.
- 25 *A’ Tittl. Előfizetők nevei*, Felsőmagyarországi Minerva, 1827–1830.
- 26 *Azon Nagy Máltóságú, Méltóságos, Fő Tisztelendő, Tisztelendő, Tekintetes, Nemzetes, ’s Vitézlő, ’s Nemes Uraknak Neveik, kik ezen Munkának kiadását Előfizetéseikkel elősegélleni*

szeretetését bizonyítja emellett az is, hogy 1828-ban 100 forintot adományozott a Soproni Magyar Társaság könyvtárának gyarapítására.²⁷

A mezőberényi diákok mellett szoros kapcsolatot ápolt Major Pállal,²⁸ Wenckheim Ferencné Rosenfeld Karolina uradalmának²⁹ gazdasági irányítójával is, aki szintén a soproni evangélikus líceumban tanult, s 1794/95-ben tagja volt a Magyar Társaságnak is.³⁰ Minden bizonnyal vele is sokat társaloghatott irodalomról, olvasmányélményeiről.

Istvánon kívül a család más tagja is elkötelezett volt a kultúra iránt, így két testvére, Ádám és József, továbbá József egyik lánya, Gizella.³¹

méltóztattak = Magyar Törvény-Tár, melly magában foglalja Nemes Magyar Ország' Hármastörvény-Könyvét, melyet felsőbbi rendelkezésknél fogva Irott-Törvény gyanánt készített VERBÖCZY István; mostan pedig meg-magyarosított, 's némelly jegyzésekkel meg-világosított NAGY-BÁNYAI PERGER, másképp PERGEL János, a' Tekintetes Királyi Törvényes Táblánál Ügyvéd, 's Tekintetes Heves vármegyének Tábla-bírája, Pest, Petrózai Trattner Mátyás és Károlyi István, 1830.

- 27 Bodolay Gézánál helytelenül Bodroghy Papp Jánosként szerepel. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy Bodroghynak valóban volt egy János nevű testvére, aki 1827. szeptember 17-én Mezőberényben meghalt, így biztosan nem ő adományozta a 100 forintot. (Mezőberény, szlovák evang. vegyes akv. [1785–1832] fol.122r, MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2059; BODOLAY Géza, *Irodalmi diáktársaságok: 1785–1848*, Bp., Akadémiai, 1963, 390.)
- 28 Major Pálnak a soproni évek felidézése mellett nagy szerepe volt a Bodroghy Papp István és Székács József között kialakult, több évtizedig tartó barátságának. Major Pált, akinek 1802-ben a mezőberényi gimnázium megalakulásában nagy szerepe volt, hálából a diákok minden tanévben verssel köszöntötték. Az 1825/26. tanévben a magyarul és latinul is megfogalmazott üdvözlő versét Székács mondhatta el. Mivel a gazdasági irányítóknak nagyon tetszett, ezért meghívta magához a fiatal tanulót ebédre, ahol Bodroghy Papp István is jelen volt. (ZSILINSZKY Mihály, *Dr. Székács József evang. püspök, 1809–1876*, Bp., Luther Társaság, 1909, 11; IRÁNYI István, *A mezőberényi régi gimnázium története: 1802–1834 = Mezőberény története*, 2, szerk. SZABÓ Ferenc, Mezőberény, Mezőberény Nagyközség Tanácsa, 1973, 14.)
- 29 A Wenckheim család a XVIII. század végén került Mezőberénybe, mikor özv. Siskovics Józsefné Harruckern Borbála 1798. május 8-án adósságai miatt zálogba adta Dobozt és a hozzá tartozó pusztákat. Még ugyanabban az évben eladta Berényt és Kamutot is báró Wenckheim Ferencné Rosenfeld Karolinának, aki 1808-ban átadta Mezőberényt fiának, Wenckheim Józsefnek (1778–1830, aradi főispán). (IMPLÓM József, *Mezőberény újrateremtése és története a kései feudalizmus időszakában: 1723–1848 = Mezőberény története*, 1, szerk. SZABÓ Ferenc, Mezőberény, Mezőberény Nagyközség Tanácsa, 1973, 94–95.) Wenckheim József felesége volt báró Orczy Terézia, akihez Bodroghy a kötet utolsó versét írta.
- 30 BODOLAY, *i. m.*, 710.
- 31 1844-ben mindketten pénzbeli támogatást adtak a pápai protestáns iskola Győrbe hozatalára. (Protestáns egyházi és iskolai lapok, 35[1844], 839.) Mindezek mellett József tagja volt – Széchenyi Istvánnal, Zichy Ottóval és Czuczor Gergellyel együtt – a Győri Olvasótársaságnak (A *Győri Olvasó Társaság részeseinek névsora betűrenddel 's annak szabályai*, 1845, Győr, Özvegy Streibig Klára, RFMTM, HD.75.86.4; A *győri Olvasótársaság névkönyve az 1848-ik évre*, Győr, Özvegy Streibig Klára, RFMTM, HD. 75.86.5), valamint 1830 és 1835 között ő is előfizetett a Tudományos Gyűjteményre. (Csécs Teréz, *A Tudományos Gyűjtemény Győr megyei előfizetői*, Győri tanulmányok, 17[1996], 72.) Bodroghy Gizella 1861-ben fizetett elő REMELLAY Gusztáv *Kereszt és félhold* című munkájára. (*Regényes korrajzok a török világból*,

Kisfaludy Sándor hatása Bodroghy költészetére

A *Faragószék*-kötetben a kisebb költemények mellett három hosszabb hangvételel is találkozhatunk: az *Epedő Szerellemmel*,³² melyet 1818 és 1821 között írt, a *Bodzafa Lantossal*³³ és a *Cseznek vára: Egy rege*³⁴ cíművel, melyek 1821-ben születtek. Tanulmányom további részében e három művel foglalkozunk, hiszen mindegyik Kisfaludy Sándor hatását mutatja.

Bodroghy a kötetbe kerülő verseit úgy másolhatta össze, ugyanis olvasás közben csak néhány javítással találkozhatunk. Az *Epedő szerelem* kivételével a költeményeknél feltüntette keletkezésük időpontját, melyek azt sugallják, hogy a *Faragószék* költője az összeállításnál kronologikus szempontokat követett. A három alkotás közül a kötetben elsőként az *Epedő Szerellemmel* találkozunk, mely egy Tulok Antalhoz³⁵ címzett verses levél után olvasható. Az episztola témájában már megelőlegezi ezt a költeményt, hiszen a levélben Bodroghy a szerelemről filozofálgat, és olyan jellegzetes fogalmak, gondolatok kerülnek szóba, melyek az *Epedő Szerelem* soraiban köszönnek vissza.³⁶ Ezeket követi néhány

II, Pest, Pfeiffer Nándor, XI.) – Érdekes, hogy a család nemességét elnyerő Bodroghy Gergely tulajdona volt az a *Tripartitum*, amelyet a Cambridge-i Egyetem Könyvtárának egyik gyűjteményes kötetében, a *Diversae Hungaricae*ban találtak meg; ez a forrásegyüttes őrizte meg Pázmány Péter I. Rákóczi Ferenchez címzett levelét is. (GÖMÖRI György, *Pázmány Péter ismeretlen levele I. Rákóczi Györgyhez*, ItK, 94[1990], 746.)

32 *Epedő szerelem* = BODROGHY PAPP, *i. m.*, 77–123.

33 *A Bodzafa Lantos* = BODROGHY PAPP, *i. m.*, 171–218.

34 *Cseznek vára: Egy rege* = BODROGHY PAPP, *i. m.*, 219–280.

35 Tulok Antal Bodroghy Papp István barátja volt, akihez a *Faragószék*ben hét verses levelet is írt. 1797. október 17-én született Nemesmagasiban – ma Kemenesmagasi – Tulok Lajos és Tatai Julianna gyermekeként. (Kemenesmagasi, evang. vegyes akv. [1783–1826], I, 49, MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2640.) A matrikulák szerint Bodroghy iskolatársaként ő is a soproni evangélikus líceumban, majd a győri jogakadémián tanult. (Catalogi Juv[entutis] Schol[ae] Ev[angelicae] Sopron[iensis]; GyMSMGyL, VI. 501. Győri Tankerületi Főigazgatóság iratai, b. Győri kerület iratai.) 1825. április 18-án házasságot kötött Takáts Évával. (Kemenesmagasi, evang. vegyes akv. [1783–1826], I, 211, MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2640.) 1863. május 30-án halt meg Nemesmagasiban, s haláláról még a Vasárnapi Ujság is megemlékezett: „Amint Kemenes-aljáról bennünket tudósítanak, a tavasz folyamán Magasiban néhai Tulok Antal közbirtokos ur elhalálozván, több kegyes alapítványa sorában egy, születése földén létesítendő ovodára jelentékeny pénzüsszeget hagyományozott igazi emberbaráti szeretettel áldozván a népnevelés ügyének...” (Kemenesmagasi, halotti akv. [1857–1895], V, 33, MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2640; Vasárnapi Ujság, 10/38[1863. szept. 20.], 332.)

36 Az *Epedő Szerelem* invokációjában Bodroghy a fantáziát szólítja meg: „Ölelj fel most phantasia”, aki már az episztolában is megjelenik: „Phantasiám itt egy tüneményre csalt”. Emellett mindkét műben szóba kerül a génusz (episztolában: „Geniusom ragyogó fény árba [...] Pompája védő geniusomnak itt”, *Epedő Szerelemben*: „Nékem makats Geniusom / gunyolva hátat fordét”), a koszorú (*Epedő Szerelemben*: „Ottan kötött, ottan adott / Ó Koszorut”; „Kékszin koszoru, valóság / álhatatosság jele”, „Kékelj örökké koszoru / Kékelj

alkotással később a *Cseznek vára: Egy rege*, majd a sort *A Bodzafa Lantos* zárja, mely közvetlenül a rege után kapott helyet.

Az említett művek közül az *Epedő Szerelem* és *A Bodzafa Lantos a Himfyvel*³⁷ mutat szoros rokonságot, a *Cseznek vára* pedig a *Csobánc*cal.³⁸ Azt, hogy Bodroghy nagyra tartotta Kisfaludy költészetét, legnagyobb pártfogoltja, Székács József is megjegyezte emlékiratában: a mezőberényi jegyző Dayka Gábor, Csokonai Vitéz Mihály és Kisfaludy Sándor verseit ismertette meg vele, akik közül „kiváltképpen pedig ezen utolsót nagyon kedvelte”.³⁹

A *Cseznek vára*⁴⁰ a török kor világába kalauzolja az olvasót, történetének néhol valóság tartalma is van. Középpontjában a szerelem áll: Györfi Lázár egy Veszprémben tartott farsangi bál után Cseszneken tölti az éjszakát, ahol megismerkedik és beleszeret a vár urának lányába, Juciba. Azonban az apa lányát egy bizonyos Pethének szánja, aki igen gazdag, és megkedveltette magát leendő apósával. Csakhogy Juci elutasítja őt, ezért Pethe bosszúból a török segítségét kéri, akik elfoglalják Csesznek várát. Györfi Lázár a győri ostrom után azonnal Juci segítségére indul, és Pálffy Miklós csapatával onnan is kiverik a törököt.

Bodroghy művének fő szála 1598-ban játszódik, mikor a töröktől visszafoglaltuk a győri, majd a cseszneki várát. Kisfaludy az 1479-es kenyérmezei csata idejére vezeti vissza az olvasót, és a cselekmény bő egy év alatt játszódik, akár csak Bodroghy története.

A két alkotás szereplői párba állíthatók: így a *Cseznek várának* egyik főszereplője, Györfy Lázár a *Csobánc* Szentgyörgyi Lászlójának feleltethető meg, Juci Rózsának, Pethe Varjas Andrásnak, Pálffy Miklós Báthory Istvánnak, az öreg Cseszneki az ősz Gyulafynak, Pethe bérence, Undi pedig Orbán deáknak. A helyszínek hasonlóképp megfelelnek egymásnak: a címbeli Csesznek Kisfa-

nékem mennyeket”; a verses levélben: „Jobb Karja myrtus zöld koszorút emelt / a’ mellyet árkád jó ligetin fűzött”; „Azt kérded a’ myrtus szerelmi / Zöld koszorút? maga Lilla mássa”); az istenek lakhelye (verses levélben: „Illyest olympus / Tart nevel isteni Herosoknak”; *Epedő Szerelme*ben: „Lengj el velem aethesia / Győr olympja Berkébe”) és a mítoszok világából Pygmalion története (episztolában: „És a’ deres márványt is ő / Pigmalion remekére szülné”; *Epedő Szerelme*ben: „Mit érezek mit érezett / Pigmalion mikor a’ / Remek mód ki piperezett”). De talán a legjellemzőbb hasonlóság, hogy a kegyetlen nő képe az *Epedő Szerelme* előtt már ebben a levélben megjelenik: „bujá ingerek / Lappangnak áll arcz képe alatt, ’s czudar / Lélek lakozzék abba ah ki / Hitte? pedig ki mutatta szennyét”.

37 A *Himfy*-idézetek forrása: *Kisfaludy Sándor és Kisfaludy Károly válogatott költeményei*, kiad. FENYŐ István, Bp., Unikornis, 1994.

38 A *Csobánc*ból merített idézeteknél Kisfaludy Sándor *Regék a magyar elő-időből* című kötetének 1920-ban megjelent Tevan kiadását használtuk.

39 Székács József püspök visszaemlékezései, i. m., 37.

40 A *Cseznek vára: Egy rege* teljes szövege és részletes elemzése megjelent tanulmány formájában: NEMESNÉ MATUS Zsanett, *Csesznek váráról: Adalékok a XIX. századi rege műfaj történetéhez*, Arrabona, 50 (2012)/1, 165–194.

ludy Csobánca, a csatát jelképező Győr Kenyérmezőt szimbolizálja, a Győrből Pannonhalmán át Csesznekre vezető út a Budáról Nagyvázszyon át Csobáncra vezető útnak a párja, a Bodroghynál olvasható Bakony Kisfaludynál a Badacsony, a Duna és a Rába pedig a Balatonnal mutat rokonságot.

A narrációban a *Cseznek vára* költője nem követte híven példaképét, hiszen Bodroghynál hiányzik az előhang, melyben Kisfaludy olvasóját informálta a történethez fűződő viszonyáról és forrásáról. Abban azonban követi Kisfaludyt, hogy E/3. személyben szólal meg, mindentudó, s monológjába helyenként dialógusok ágyazódnak.

A *Cseznek vára* műfaját tekintve is megegyezik Kisfaludy Sándor *Csobáncával*, hiszen a rege minden követelményének megfelel. A történet a középkorban játszódik, középpontjában a szenvedélyes szerelem áll, nélkülözhetetlen szereplője a szerelmes pár, akik közé egy harmadik személy áll, és elengedhetetlen a vigasztalást nyújtó apa is, helyszíne két ódon vár, s szóba kerülnek a hazáért vívott harcok.

A történet, szereplők, időkezelés, narráció, műfaj mellett természetesen a *Cseznek vára* formailag is hű Kisfaludy Sándor *Csobáncához*: egy versszak 8 sorból áll, melyben a kis Himfy-versszakot követve 8-as és 7-es szótagszámú sorok váltakoznak, azonban rímelése eltér: *xaxaxbxb*.

Az *Epedő Szerelem* és *A Bodzafa Lantos* a *Himfy* két részének feleltethető meg. Az előbbiben, már a címbeli jelzős szerkezettel utal mintájára, *A kesergő szerelem* „olvasható”, és a két mű között ez alapján számos hasonlóság van.

Az első, legszembetűnőbb a Kisfaludy művére oly jellemző ellentézés, hiszen Bodroghy is egyszerre jeleníti meg a boldog szerelmi érzés mellett a kint és a gyötrődést: „Van pillanat a’ hol élek / Halok, fázom, gyulladok / Van olly pont hol bizom, félek / Fel lángolok, bágyadok”;⁴¹ „Izzó tüzzé fel hevülök / Égek, hülök, el szédülök”.⁴² Azonban a múlt nyugalmanak és a jelen szenvedésének szembeállítás, amely végigkíséri *A kesergő szerelmet*, és ami nélkül nehéz megérteni a régi nyugalommal szembeni új fájdalmat, Bodroghynál az első dal egyetlen képe („Éltem folyta vad törvényre / Nem zaklatta csajkámát”) kivételével teljes egészében hiányzik.

További hasonlóság, hogy Bodroghy is részletesen mutatja be az *Epedő Szerelem* műzsáját, aki – Himfy Lizájához hasonlóan – ugyanúgy a *kegyetlen, kemény, szívtelen* szavakkal írható le, és aki iránt mindezek ellenére mégis a szerelem érzésével fordul: „Ő hideg vérrel nézi / Emésztő lángjaimat / Kemény Szive csak tetézi / ’s halmozza kinnyaimat.”; „Ah! ha nékem is virulna / Kemény Szive meg lágyulna / ’S mosolyogna én nekem / Melly víg lenne énekem” – írja Bodroghy a 6. és 13. dalban.

41 *Epedő Szerelem*, Második ének.

42 *Uo.*

A szerelméről először csak annyi derül ki, hogy Győrben ismerkedtek meg, amiről Bodroghy rögtön a 2. dalban beszámol, míg Kisfaludynál csak a 71. dalban derül ki, hogy egy badacsonyi szüret alkalmával találkoztak. A múzsa neve: Lilla – Csokonai Vitéz Mihálytól vehette át, de természetesen utalhat Himfy Lizájára is –, de ez *A kesergő szerelem*hez hasonlóan szintén nem a költemény elején derül ki.

Lilla egy angyal, rózsabimbó, aki mellett a „Chaosz is harmonia”, arca olyan, mint a pipacs, mosolyától „sajtolt Szivem komorsága / Eltávozik, el alszik”, „angyal formájában / a Teremtőt imádom”. *A kesergő szerelem* 19. énekében olvasható a legrészletesebb leírás Lizáról: testét, szemét, tekintetét, arcát, ajkait, haját, kebleit, kezeit, szemöldökét, lábait, szívét, elméjét, lelkét, énekét, táncát ismerhetjük meg, melyet követ Bodroghy is, azonban a szeretett nőnek ő csak egyetlen dalt szentel: „Minő kellem nyillik ott a’ / Két váll között a’ hová / Mejjét selyem szorította / Kendője bé fátyolá. / Orczájának ragyogása / Hajfűrtjei hullámi / Ajakának mosolygása / Szemeinek villámi. / Remek Teste mozdulatja / Menő ingó indulatja / A’ hattyukat, kis kacsók / Be illik rájok a’ csók.”³⁴³

A nő ábrázolása mellett nagy szerepe van az önelemzésnek is. Kisfaludy igen érzékletesen ír vívódásáról, a benne zajló testi és lelki tünetekről, mellyel természetesen Bodroghy is próbálkozik. Az *Epedő Szerelem* hőse is folyton a szerelmére gondol, nem tud aludni („Jőj álom, ah édes csend már / Jőj ringass el engemet”³⁴⁴), vagy ha elalszik, akkor is csak a nőről képzelődik („Elmém ott az Ideálok / Paraditsomán kovályog / Ott ül, mosolyg, nevet ő / Hadd haljam ezt: szeret ő.”³⁴⁵). Nem tud gondolkodni sem, mert a szíve győzedelmeskedni akar az esze fölött („Félre munka, ez az elme / Gyáva már, és csüggendez / Nyomja, zuzza vad gyötrelme / Ide, ’s tova lengedez”³⁴⁶), és miközben felvetődik benne a kérdés, hogy „Vagy tán szeret? De mást?”, barátjához fordul, és beszámol neki is érzéseiről („Ne bánts engem, ne Lajosom”⁴⁷ / Bennem a’ Sziv sir, ordét / Nékem

43 *Epedő Szerelem*, 23. dal.

44 *Epedő Szerelem*, 11. dal.

45 *Uo.*

46 *Epedő Szerelem*, 16. dal.

47 Minden bizonnyal a költő barátjáról, Guoth Lajosról van szó. Nemesmagasiban – a mai Kemenesmagasiban – született 1795. február 1-jén Guoth Sándor és Radó Terézia gyermekeként. (Kemenesmagasi, evang. vegyes akv. [1783–1826], I, 38, MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2640.) A matrikulák szerint ő is a soproni evangélikus líceumban tanult, ahol az 1813/14-es tanévben a Soproni Magyar Társaság tagja volt. (Catalogi Juv[entutis] Schol[ae] Ev[angelicae] Sopron[iensis]; BODOLAY, *i. m.*, 710.) A líceum elvégzése után Bodroghyhoz és Tulok Antalhoz hasonlóan a győri jogakadémiára került. (GyMSMGyL, VI. 501. Győri Tankerületi Főigazgatóság iratai, b. Győri kerület iratai.) 1825. május 23-án vette nőül Tulok Juditot. (Kemenesmagasi, evang. vegyes akv. [1783–1826], I, 212, MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2640.) Nemesmagasiban halt meg 1869. január 7-én. (Kemenesmagasi, halotti akv. [1857–1895], V, 33, MOL Mikrofilm-gyűjtemény, A 2640.)

makats Geniusom / gunyolva hátat fordét⁴⁸). A sok szenvedés miatt könyörög, foházkodik („Könyörgő Szivvé olvadva / Kérek, nyögök, sohajtok / Segedelmet ohajtok⁴⁹), és várja a halált, hogy végre megnyugodhasson: „Meg untam már, ez az élet / Terhe el nyom engemet / Jövel Te végnap Ítélet / Öleld hozzád lelkemet / Ölelj – hogyott boldogulva / Tört Szivem nyuljon fel / Testem hamvakká le hulva / Helyén rózsza nyuljon fel. / Ah mely jó lesz pihenni ott / Hová bőven takarított / az ég Ura nyugalmat / ott oszt, ’s ád ő jutalmat”.⁵⁰ A *kesergő szerelemben* Himfy gyakorta a magányba menekül, mely Bodroghy művére egy kivétellel egyáltalán nem jellemző: „Csendbe voltam magam ott a’ / magányosság ölébe”.⁵¹

Míg az *Epedő Szerelem* témájában szorososan követi a *Himfy* első részét, addig *A Bodzafa Lantos* eltér *A boldog szerelemtől*. A költemény címe mögött ugyanaz a névtelenségbe burkolózó poéta bújhat meg, mint a *Himfy* esetében, hiszen a bodzafából könnyű megmunkálhatósága miatt sípot, furulyát készítenek. Noha Bodroghy költeményében is a boldogság, a szerelem, a házasság által kiváltott érzések kerülnek előtérbe, ezeket nem magára vonatkoztatja, hanem csak egy barátja házasságán mereng el: „Horváth! [...] a’ házasság Istensége / Boldogéttó kegyessége / Ugy mosolyog egeden / Feléd ezüst fellegen” – olvasható a 21. dalban. Ezen nem csodálkozhatunk, hiszen míg Kisfaludy Sándor már házas volt *A boldog szerelem* megírásakor, addig Bodroghy művének alkotásakor még nem talált feleséget. A két mű közötti különbségeket ez adhatja.

Erről a barátról eddig kevés adatunk van, de azonos lehet azzal a Horváth Mihállal, akihez *A Bodzafa Lantos* követő episztolát írta, és akiről csak annyi derül ki, hogy Kemenesalján Bodroghy legelső patrónusa volt.⁵² Hogy kit vett feleségül, a versből nem derül ki, a költő mindössze csak jellemzi őt a 24. dalban: „Hölgyed kegyess, szép, jó, Remek / Egy angyali valóság / Lelke disze, ’s az érdemek / Nála virtus, és Jóság / Melye csupán éretted ver / Érted buzog benne a’ vér / ’s a’ hűség jó szivének / Tulajdona lelkének”.

*A Bodzafa Lantos*ban a költő a következő kérdéseken gondolkodik: Mi a szerelem? Mitől vagyunk boldogok? Mi az emberi kapcsolatok értelme? Mi a nő és a férfi szerepe a házasságban? Ez az elmélkedő hangnem inkább Kisfaludynál *A kesergő szerelemre* jellemző.

A mű énekében, valamint első tíz dalában a szerelem emberre gyakorolt hatásairól ír: „Boldog a’ ki szövevényes / utjan véle kezét fog”,⁵³ „Ki nem szeret

48 *Epedő Szerelem*, 3. dal.

49 *Uo.*, 12. dal.

50 *Uo.*, 18. dal.

51 *Uo.*, 27. dal.

52 *A Horváth Mihályhoz* című verses levélben a következők olvashatók: „Nagy hír ütötte meg Kemens allyából / az én fülem gombját ... leg első téli nagy patronusomhoz / Térdet, fejét hajtva, ime el czammogok”. (BODROGHY PAPP, *i. m.*, 281.)

53 *A Bodzafa Lantos*, Ének.

– boldogtalan”,⁵⁴ „A’ ki szeret, csak az tudja / mi a’ ditsó mi a’ szép / Mi az élet rényes utja / mi a’ velős, lelkes, ép. / Mi az öröm édessége / mi a’ létnek kelleme / mi a’ lélek dicsőssége / mi az ember érdeme”.⁵⁵ Majd a 12. dalban jelenik meg először a nő, akiért a férfinak érdemes küzdenie, majd miután elnyeri, imádni és ölelni. Ezután Hymennel átvezet a házasság témakörére, melyről a 13. dalban a következőképpen nyilatkozik: „Az életnek Tengerébe / Csajkáját ki lökhetni / Szelíd széllel, és Révébe / Egy jónak ki köthetni. / A’ fáradság érdemeit / Rokon melyén kostolni / a’ Boldogság kellemeit / ajakiról csokolni / Ez az égi boldogságnak / Tüköre, ’s a’ házasságnak / Kellemei osztják ezt / Szerelmei adják ezt”.

A költemény további részében a férfi és nő házasságban betöltött szerepéről értekezik. A nő „el lankadott Férfjének / Ételt készét fűszerivel”,⁵⁶ „Éltünk utján karon vezet / Együtt pályáz mi velünk / Ha rogyunk nyújt segéd kezet / Benne gyámolt ölelünk / a’ gyöngé kar ápolása / óriási rugótoll / a’ szelid szem pillantása / Tüze mindent ki pótol”,⁵⁷ „A’ mezőre ki költözött / Férfj haza jő végére / ’s a’ hölgy enyelgési között / Csókokat rak képére / Egy ölelés – minő bér ez”.⁵⁸ A férfinak pedig nincs más dolga, mint megtalálni a Bodroghy szerinti tökéletes feleséget, ahogy azt a 16. dalban írja: „Hogyha szelid, mint a’ Jóság / Kiért szívünk lángra kap / ’s tiszta, mint az ártatlanság / ’s nyajos, mint a’ Kegyes nap / Ha a’ szépnek, és kellemnek / Képviselő angyala / a’ Jónak, és szerelemnek / Rózsán kelő hajnala / ’s ha szépsége kellemének / Diszerénye szép lelkének / Illyel birni mit nem ér! / Ennél többet hah ki kér!”

A *Bodzafa Lantos* az *Epedő Szerelem*hez képest kevésbé kidolgozott alkotás. A számtalan felsorolásnak, fokozásnak, ismétlésnek, mondat- és gondolatpárhuzamnak köszönhetően – mellyel a poéta a házasságban leledző emberi boldogság mibenlétét szándékozik kimeríteni – a szöveg monotonná, egyhangúvá válik. Eltűnik az önelemzés, a poéta külső szemlélőként alkotja a szöveget, és emiatt hiányoznak azok a részek, melyek Kisfaludynál *A boldog szerelemben* a költő életmódját, költészetét, világfelfogását mutatják be. Bodroghy csak az *Epedő Szerelemben* ír saját magáról: számára két fontos van az életben: „Honnyom buzdét [...] Verbőcz remek munkájába / nagy elméjét csudálom / Lilla angyal formájába / a Teremtőt imádom.”⁵⁹ Költészetéről is csak két gondolat szerepel: „mosolyogna én nekem / Melly víg lenne énekem” – írja az *Epedő Szerelem* 13. dalában, illetve ahogy az idő rohan, úgy „Széllel versem el szaladt” – olvasható *A Bodzafa Lantos* 19. dalában.

54 *Uo.*

55 *Uo.*

56 *Uo.*, 35. dal.

57 *Uo.*, 37. dal.

58 *Uo.*, 38. dal.

59 *Epedő Szerelem*, 40. dal.

A *Bodzafa Lantos* ugyan témában nem követi szorosan A *boldog szerelmet*, de formailag az *Epedő Szerellemmel* együtt utánozza a *Himfyt*. A dalokat ciklussá fűzte össze Bodroghy, így az előbbi két ének és 40 dal – melyek számozása a második ének után folyamatos –, az utóbbi egy ének és 42 dal. Az énekek versszakai 8 sorosak, az *Epedő Szerelem* első éneke 5 versszakos, a második 7, A *Bodzafa Lantos* egy éneke pedig – mely A *boldog szerellemmel* ellentétben a mű elején olvasható – 8 strófából áll. A két költeményben kétféle strófatípus fordul elő: a dalokban a nagy Himfy-strófa (878787878877 / *ababcdcdeeff*), az énekek esetében viszont a kis Himfy-strófa (87878787 / *ababccdd*) jelenik meg azzal a különbséggel, hogy Bodroghy Papp István az utolsó négy sort a nagy Himfy-strófának megfelelő páros rímekkel zárja.

A dalok szerkezetében a mezőberényi jegyző példaképével ellentétben nem tudta megvalósítani, hogy szinte minden sor egy új, önálló gondolatot tartalmazó, rövid, egyszerű tagolt mondat legyen. Bodroghynál ezek a mondatok többségében két-, három- vagy éppen négysorosak, és gyakran ugyanazt a gondolatot ismétlik, vontatottá téve ezzel az olvasás menetét. A *Himfy* szakasz záró páros rímes soraiban található ellentétek sem gyakoriak, Bodroghynál erre csak néhány példa van: az *Epedő Szerelem* 1. („Égett, lángolt, gyult, epedt / Illedt, csüggett, fájt, repett”), 2. („sohajtni, busulni / Reményleni vidulni”) és a 37. dalában („Boldogság a' szerelem / a' gyanúság gyötrelm”), valamint A *Bodzafa Lantos* 37. dalában („Ha csüggettünk – lelkesülünk / Ha lankadtunk – tüzesülünk”). Továbbá az utolsó sorok összefoglaló jellege sem valósul meg, hiszen Bodroghy a versszakok végét mindig egy újabb gondolattal tölti meg, melynek következtében helyenként dagályossá válik a szöveg. „A' Kiért a' szív ég, sóhajt / nyughatatlan, epedez / a' Kit kíván, kér, és ohajt / És a' Kiért esedez / Ki egének szivárványa / a' Kit imád, és kedvel / Kit az álom lepke szárnya / Csendje alatt is ölel” – olvasható A *Bodzafa Lantos* 12. dalában.

A két dalciklus énekei és dalai nemcsak felépítésük alapján, hanem a poéta felől nézve is elkülöníthetők: Bodroghynál, csakúgy mint Kisfaludynál az énekekben a külső ember helyzete jelenik meg, a dalokban – melyek az énekekre reflektálnak – viszont az elégikus-érzelmes ember hangja szólal meg. Az *Epedő szerelemben* aktívan megjelenő lírai én az első ének invokációjában a fantázia segítségét kéri, hogy múzsájáról írhasson, és ábrázolja azt a pillanatnyi állapotot, melyet az ezt követő dalokban fejt ki: találkozásuk élményét és a szív fájdalmához vezető utat. A második énekekben másokat állít elénk példaként, akik boldogok, és velük állítja szembe saját kínjait. Az ezt követő dalokban erre az énekekre reflektál: kibővíti a nőről addig kialakított képet és tágítja egyéni érzelmeit is.

A *Bodzafa Lantos* esetében a költő egy külső szemlélődő, aki a kezdeti T/1. személyű igealakokkal egy csokorba gyűjti a boldogságról, szerelemről szerzett általános élményeit. Majd áttérve az E/2. személyre, a barátjáról vagy a tőle szerzett házassági tapasztalatairól számol be. Az ének és a dalok itt nem különülnek el, a dalok valójában csak folytatásai az énekeknek.

A poéta szerepének feltérképezése után célszerű választ adni arra a kérdésre, hogy vajon a *Faragószék* alkotójának két műve műfajilag megfeleltethető-e a Himfynek? Az *Epedő Szerelemben* Bodroghy Papp István egyes szám első személyben beszámol szenvedésének okozójáról, testi és lelki fájdalomról, képzelt és valós találkozások élményeiről, miközben az idő halad előre és a kezdeti reménytelenség megnyugvásba végződik. Lírai történetmondással van tehát dolgunk, akár csak *A kesergő szerelem* esetében, és így megfelel a poétai román műfaji kritériumainak.⁶⁰

A Bodzafa Lantossal – csakúgy, mint *A boldog szerelemmel* – már nehezebb a dolgunk. Noha a boldogságkereséstől a nő meghódításán keresztül a házasságig jutunk el, és formailag az egész mű a Himfy-strófák mentén halad, mégis sincs története, ráadásul az E/1. személy helyét az E/2., illetve T/1. személy váltja fel, így nem érvényes rá a poétai román. *A boldog szerelemnél* szorosabb rokonságot mutat Csokonai Vitéz Mihály *Lilla, Érzékeny dalok III. könyvben* című versgyűjteményével, hiszen Bodroghy alkotása egy hosszúra nyújtott elmélkedés, melynek ívét ugyan a kezdetektől a célig tartó út adja – Csokonai esetében ez a boldogságtól a megpróbáltatásokon át a szerelem elvesztéséhez vezet –, de minden dal egy külön, önálló vers annak ellenére, hogy formájuk (Csokonai különböző versformáival szemben) azonos. Ez alapján *A Bodzafa Lantos* esetében is „érzékeny dalokról”, daloskönyvről beszélhetünk.⁶¹

Az *Epedő Szerelem*, *A Bodzafa Lantos* és a *Himfy* között nemcsak témájában, formájában és műfajában vannak hasonlóságok, hanem stílusukban is. Mindhárom költeményben rengeteg költői alakzattal találkozunk, így fokozással,⁶² felsorolással,⁶³ költői jelzőkkel,⁶⁴ megszólítással,⁶⁵ felkiáltással,⁶⁶ költői kérdéssel.⁶⁷

60 HERMANN Zoltán, *A poétai román mint kontextus: Kisfaludy Sándor: Himfy szerelmei*, ItK, 109(2005), 534–538; ONDER Csaba, 'A kétéltű képlete': *A Lilla és A Kesergő Szerelem műfaji paktumáról*, *Studia Litteraria*, 36(1998), 151–163.

61 ONDER, *i. m.*, 151–163.

62 Pl. „Égett, lángolt, gyult, epedt / Illedt, csüggett, fájt, repett” (*Epedő Szerelem*, 1. dal), „A nehez, a' terhesset” / a' solyossat, keserveset / a' szív így nem esméri / az éltet dicséri” (*A Bodzafa Lantos*, 33. dal), „A Rényt is így nemesítte / magasztalja, dicsőítte” (*Uo.*, 5. dal).

63 Pl. „Hülök, borzadog, rettegek” (*Epedő Szerelem*, 6. dal), „Láttam, szoltam, beszéltem / Enyelegtem, vigadtam” (*Uo.*, 21. dal), „Illesztenek, nevelnek. / Lelket szívet emelnek” (*A Bodzafa Lantos*, 8. dal).

64 Pl. „szilaj, durva, réméttő / Indulatos, faragatlan / Egy vázképi ijesztő” (*A Bodzafa Lantos*, Ének), „Ki látott szebb dicsőiséget / nagyobb pompás alkotmányt / Bájlóbb drága édességet / Tündökölőbb ragyogmányt” (*Uo.*, 3. dal), „Nyájos, szerény, kedveltető / Andaléttő, hódított / Lelkeséttő, nemeséttő / Fel hevéttő, vidéttő” (*Uo.*, 21. dal).

65 Pl. „Ti tigrisek, ti hiennák / Ti vérszopók, Hámánok. / Ti viperák, ti gyehennák / Ti furiák sátánok / gyötrő képek” (*Epedő szerelem*, 36. dal), „Egek! ah szórj Te zöldellő / Lugos árnyéket le rám” (*Uo.*, Első ének).

66 Pl. „Szent hely! hol az örök élet / Tudománya osztatik” (*Epedő Szerelem*, 15. dal).

67 Pl. „Képzelmény még meddig tart” (*Epedő Szerelem*, 4. dal).

Gyakoriak a mondatpárhuzamok: például az *Epedő Szerelem* 32. dala⁶⁸ felépítésében nagyon hasonló *A kesergő szerelem* 44. dalához, vagy az *Epedő Szerelem* 38. dala⁶⁹ Kisfaludy *A boldog szerelmének* 33. dalához. *A Bodzafa Lantos* énekének egy részletében⁷⁰ pedig Bodroghy *A boldog szerelem* 16. dalát imitálta.

A szóképek közül elsősorban hasonlatra találunk példákat,⁷¹ és Bodroghy több helyen is megpróbálkozik *A kesergő szerelem* elején olvasható váratlan megoldással, mely szerint a hasonlatot a mellékmondattal kezdi: az *Epedő Szerelem* 5.⁷² és a 25. dalában,⁷³ valamint *A Bodzafa Lantos* 14.⁷⁴ és 23. dalában.⁷⁵ A számtalan költői alakzat mellett néhány metaforát is találhatunk, ám ezek száma elenyésző.⁷⁶

A szövegek stilisztikai jellemzésekor nem szabad megfeledkezni a szentimentális természetleírásokról sem, melyek az emberi érzések kivetítődései. Bodroghy tája hasonlatos Kisfaludyéhoz. Olykor pozitív képekkel töltődik fel: „A' nyílt hajnal ajakai / Uj napot rózsádzanak / A' harmat gyöngy kristallai / Szivárvány Szint játczanak. / A' Láthatár tér allyain / A' gőz felleg el szilled / A' langy szellő fuvallain / A' Természet fel illed”,⁷⁷ „A' napnak már csak utólsó / Sugárai ragyoktak / Villám lovai a' tulsó / Föld gömb partra jutottak / a' hervadt fák bús gallai / uj erőre zöldültek / Az est kellem fuallai / Ide 's tová repültek.

68 „Hol a' homok dombok mellett / a' bő mezők virulnak / Hol a' mocsár Tó kerület / Liliomi sárgulnak / Hol a' termett Kalász ágok / Hullámokat játzának ...” (*Epedő Szerelem*, 32. dal).

69 „Mindenféle képzelmények / Mindenféle indulat / minden féle érzemények / Mindenféle gondolat. / Minden idő rohanások / Minden tárgyak érzetek / minden percz el szaladások / minden munkák végzetek / Minden hajnal aranyzatok / Minden tavasz virányzatok / Mind egy képre tüzelnek / Mind Lillára ügyelnek.” (*Epedő szerelem*, 38. dal).

70 „A' ki szeret, csak az tudja / mi a' ditső mi a' szép / Mi az élet rényes utja / mi a' velős, lelkes, ép. / Mi az öröm édessége / mi a' létnek kelleme / mi a' lélek dicsőssége / mi az ember érdeme.” (*A Bodzafa Lantos, Ének*).

71 Pl. „Mint a' döbrent gyermek szája / Tátva áll, 's ugy bámul el” (*Epedő Szerelem*, Második ének), „Olyak ennek örömei / mint a' harmat langy gyöngyei” (*A Bodzafa Lantos*, 8. dal)

72 „A' mint folynak, és halladnak / E' kis patak habjai / Ugy omolnak, ugya szaladnak / ifju éltem napjai.”

73 „Mint a' rózsza kellemei / Szebb illatra ujulnak / A' harmat ezüst gyöngyei / Ha csókolják, 's rá hulnak. / Ugy ha Lilla mosolygása / Ajakain rózsádzik / sajtolt Szivem komorsága / Eltávozik, el alszik.”

74 „Mint egy galamb szárnyra kapni / 'S Ki repülni fészkeből / Visgálódva le-le csapni / a' Képzélet egéből / végig nézni a' világnak / Pompás, remek miveit.”

75 „Mint a' Nap, ha egy termékeny / Felhő felért el terjed / És látásán az érzékeny / Öröm benünk fel gerjed / 's a' vidéket fel vidétja / Éltető melegével / 's a' világot boldogétja / Regvel szelid tüzével / a' házasság Istensége / Boldogéttó kegyessége / Ugy mosolyog egeden / Feléd ezüst fellegen.”

76 Pl. „Száradnak forrásim ... Ifjukorom virági már / Hervadnak” (*Epedő Szerelem*, 17. dal), „Álj meg sebes rohanása / a' sas szárnyu időnek” (*Epedő Szerelem*, 19. dal).

77 *Epedő Szerelem*, 13. dal.

/ Zugott barna folyamotja / a' Rápczának, szer illatja / a' virágok nemének / Tömjézzett az estvének.”⁷⁸ De ha az emberi szívet újra a fájdalom tölti meg, akkor ezek a képek negatív színben tűnnek fel: „Mul az idő, az éjfélnék / Ijjedelmi látszanak / Sógári a' hold fény félnek / Halavány Szint játtzanak”,⁷⁹ „Szalad a' hold, ácsorognak / Mellette a' fellegek. [...] A' Természet meg rendül / A' fél világ fel zendül”.⁸⁰

Az *Epedő Szerelem* helyszíne egy alkalommal a regék világába is elkalauzol, hiszen egy ódon vár képe jelenik meg, mely a rossz időnek köszönhetően félelmetessé, rémisztő szellemek lakóhelyévé válik: „Borzad a' Vár fok csatázó / Ércz zaijától [...] Szalad a' hol, ácsorognak / Mellette a' fellegek. / Ide, 's tova kovályognak / A' réméttő szellemek. / Ordét a' Szél, a' Denevér / Huhogási sipolnak / A' Laterna rongy fene vér / Szolgai Szélt rabolnak / Az öldöklő angyal lánczal / Gyün megy, mindent öszve lánczol”.⁸¹

Végül, de nem utolsósorban a szövegek között intertextualitásra is találhatunk példákat. A *Csobáncban* a következő olvasható Szentgyörgyi Lászlóról, aki a háború után Rózsához siet: „De sarkantyút adván László / Ágaskodó lovának [...] Tovább jutván, – a sziklák közt [...] Ezt gondola s több effélet / László Úrfi magába”, míg a *Cseznek várában* Bodroghy a következőket írja Györfy Lázárról, aki szerelméhez, Jucihoz igyekszik, hogy megmentse: „a' böszült ló ágyékába / sarkantyúját tövig be / üti [...] Egy meredek Köszi klára / nagy bajjal fel vonódik [...] Külömbbféle gondolatok / Foglalják el elméjét”. Bodroghy regéjének női főszereplőjét, Jucit egy helyen liliumszállhoz hasonlítja: „mint a' bágyott lilium szál / szél veszén az esőnek”, mely Kisfaludy Gyulafy Rózsájánál a következőképp olvasható: „Mint Őszszel a lilium-szál, / Szemlátomást hervadott”.

Az *Epedő szerelem* és *A kesergő szerelem* között is találunk hasonlókat. Bodroghy az első dalban reménytelenségét „sziv vad fájdalmán vérzett”-ként fogalmazza meg, aminek előképe Kisfaludynál több helyen is előfordul: „vérző szívvél”, „vérző szív keblemben”. Kisfaludynál az oly gyakran megjelenő Ámor az *Epedő Szerelem* 4. dalában bukkan fel először: „mint faggatja / Ámor nyila mejjemet”, mely *A kesergő szerelem* 9. dalában így hangzik: „Amor ott / Csak magamat nyilazott.” Bodroghy soraiban is megfogalmazódik a kérdés, hogy a szeretett nő „vagy tán szeret? De mást? Egek!”, mely lehetőség Kisfaludyban is felmerül *A kesergő szerelem* 17. dalában: „Szép szemei ott ragyognak. / Talán, hajh! egy más boldognak.” A boldogtalanságtól a két költő ifjúsága ugyanolyan gyorsasággal telik: „Ifjukorom virági már / Hervadnak” – írja Bodroghy a 17. dalban, „A bú marokkal szaggatja / ifjúságom virágit” – olvasható *A kesergő*

78 *Uo.*, 26. dal.

79 *Uo.*, 9. dal.

80 *Uo.*, 10. dal.

81 *Uo.*

szerелеm 17. dalában. A „harmat ezüst gyöngyein” kép, amely a mezőberényi jegyző az *Epedő szerелеm* 25. és *A Bodzafa Lantos* első dalában olvasható, valamint a „harmat gyöngyelet”, melyet Bodroghy *A Bodzafa Lantos* 21. dalában is megjelenít, a *Himfy* 2. énekében is fellelhető: „harmatnak gyöngyeivel”, illetve „harmatnak gyöngyeitől”.

Himfy *A boldog szerелеm* első énekében így fogalmaz: „Szabad vagyok, mint a madár / A levegő térében; / S boldog, mint egy gerlicze-pár / A szerелеm fészében”, melyre Bodroghy a következőt írja *A Bodzafa Lantos* 14. dalában: „S egynek keblén meg pihenni / Boldogabb nem lehet lenni / Haza vinni Termébe / mint a ’ galamb fészékébe.” *A boldog szerелеm* első énekének végén Himfy szerint a házasság nem más, mint „melylyel két szív, / Érzékeny és ártatlan, / Öszvehangzó, tiszta és hív, / Egybefonva, szöve van: / Te vagy kegyes istenünknek / Legédesebb áldása!”, mely *A Bodzafa Lantos* 30. dalában így hangzik: „Édes kedves búbája / Az isteni főbb Kegyelem / Boldogéttó munkája / a’ házasság szent kötele / az Egekkel öszve szö”. A két költő a szerelemről is hasonlóan gondolkodik: „Nála nélkül az emberség / Itt örömet nem is le; / Nála nélkül a mesterség / Semmi dicsőt nem mivel” – olvasható Kisfaludynál a 3. énekben, Bodroghynál *A Bodzafa Lantos* énekében pedig: „Nála nélkül nints boldogság / Nints e’ földi életbe / Nints szelédség, Kegy és jószág / az emberi kebelbe.” Míg Kisfaludynál a 85. dalban „Boldogok, kik szeretnek!”, addig Bodroghynál az énekben „Ki nem szeret – boldogtalan”. Ezek mellett mindkét költőnél előkerül az étel is, melyet a feleség a férj elé tesz, és szerelmével fűszerezi azt: „Ételt készét fűszerivel / a’ szerелеm izének / ’s mosolyogva majd részünkre / Rakja a’ jobb részeket” – írja Bodroghy a 35. dalban, az előképnél erről ez olvasható: „Ha itt a dél – már készen vár / Takarékos ebédünk; / Ketté osztott falatinkat / Csókokkal fűszerezzük”.

A fentiek alapján jól látható, hogy Bodroghy Papp István hűen követte példaképét, Kisfaludy Sándort. A *Cseznek vára: Egy rege történetével*, szereplőivel, időkezelésével, helyszíneivel, narrációjával, formájával és műfajával közel jár a mintául szolgáló *Csobánchoz*. A másik két költemény, az *Epedő szerелеm* és *A Bodzafa Lantos* a *Himfy*vel állítható párhuzamba. Az előbbi témájában, formájában, műfajában és stílusában *A kesergő szerelmet* imitálja, az utóbbi *A boldog szerelem*nek feleltethető meg, azonban azt csak formában és stílusban követi: *A Bodzafa Lantos*ban, mivel Bodroghy csak egy barátja házasságán mereng el, nem a saját érzéseit, hanem általános emberi benyomásokat gyűjt össze; így az *Epedő Szerelemre* és természetesen a *Himfyre* oly jellemző önelemzés ebben a költeményben háttérbe szorul. Műfajilag az *Epedő Szerelem* poétai románnak tekinthető, szigorúan alkalmazkodva *A kesergő szerelem* jellemzőihez, *A Bodzafa Lantos* ezzel szemben inkább Csokonai Vitéz Mihály *Lillájához* közelít, mely daloskönyv már a Bodroghy által ábrázolt kegyetlen nő névválasztásánál is hatással lehetett rá.

Bodroghy Papp István személyében tehát egy újabb Kisfaludy-epigont ismerünk meg. Három költeménye bár a fent említett aspektusokban Kisfaludy Sándort követi, színvonalukban mégis elmaradnak a követett művektől. Bodroghy költői képei, zeneisége, szóhasználata olykor egyszerűbb, nehezkesebb, mint Kisfaludy stílusa, emiatt az olvasó számára nem nyújt olyan irodalmi élményt, mint a Himfy-versek. Bodroghy Papp István költészete – melyet íróasztalának, saját kedvtelésből alkotott – a szó szerinti értelemben vett „provinciális” jelzővel jellemezhető, mely által viszont képet alkothatunk a reformkor kisnemesi értelmiségének olvasottságáról, irodalmi műveltségéről.